

Föstudaginn 1. nóvember 1991.

Nr. 1/1990.

Ómar Haffjörð Harðarson
persónulega og f.h. einkafirma hans,
Kauphóls

(Valgeir Kristinsson hrl.),
 gegn

Sukkervarefabrikken Perelly A/S
 (Jónas A. Aðalsteinsson hrl.).

Lausafjárkaup. Vextir.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Hrafn Bragason, Hjörtur Torfason og Pétur Kr. Hafstein.

Áfrýjandi hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 3. janúar 1990 að fengnu áfrýjunarleyfi 7. desember 1989. Gerir hann þær dómkröfur, að hinum áfrýjaða dómi verði hrundið og hann sýknaður af öllum kröfum stefnda, og verði stefnda gert að greiða sér málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst aðallega staðfestingar hins áfrýjaða dóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti. Til vara krefst hann þess, að áfrýjandi verði dæmdur til að greiða sér 42.131,46 danskar krónur auk 51.100,23 danskra króna í vexti fyrir tímabilið 27. desember 1985 til 1. mars 1987 ásamt vöxtum, eins og mælt er um í héraðsdómi, frá þeim degi til greiðsludags, og verði vöxtum bætt við höfuðstól á 12 mánaða fresti, í fyrsta sinni 1. mars 1988. Jafnframt verði málskostnaðarákvæði héraðsdóms staðfest og stefnda dæmdur málskostnaður fyrir Hæstarétti úr hendi áfrýjanda.

Mál þetta er risið af viðskiptum aðila um sykur- og sælgætisvörur, sem stefndi framleiddi og áfrýjandi keypti af honum í heildsölukaupum til endursölu fyrir eigin reikning. Höfðu þeir stundað viðskiptin áfallalaust um nokkurt árabíl, áður en til ágreinings kom vegna umfangsmikillar vörupöntunar, sem afgreidd var til áfrýjanda vorið 1985 í kjölfar nokkurra minni vörusendinga fyrr á árinu. Samkvæmt reikningi stefnda nr. 3854 frá 26. júní 1985 var þarna um að ræða 27 tegundir af sælgætisvörum, að heildarþyngd 16.365 kg með umbúðum, og var söluverð þeirra alls 331.845,60 danskar

krónur. Samkvæmt aðflutningsskýrslu frá áfrýjanda voru vörurnar keyptar fob. Álaborg.

Á það má fallast með héraðsdómara, að stefnda hafi verið heimilt að byggja kröfugerð í málinu á heildarviðskiptum aðila á því tímabili, er ágreiningur þeirra nær til, fremur en umræddum reikningi einum saman. Kröfulýsing í stefnu var ekki alls kostar skýr að þessu leyti, og greinargerð af hálfu stefnda var ekki lögð fram, þegar áfrýjandi tók til varna, eins og ástæða var til eftir atvikum.

Í málinu er það óumdeilt, að áfrýjandi hafi keypt vörur af stefnda fyrir samtals 498.288,40 danskar krónur á umræddu tímabili. Af þeim höfuðstól standi nú eftir 42.131,46 danskar krónur, þegar greiðslur áfrýjanda fram til 5. desember 1986 hafi verið dregnar frá honum. Þessar eftirstöðvar telur áfrýjandi sér óskýlt að greiða vegna þess, að hann eigi inni umboðslaun eða vöruafslátt hjá stefnda, að fjárhæð 42.973,15 danskar krónur. Í héraði kvaðst hann myndu gagnstefna fyrir þessum umboðslaunum, en gerði það ekki og gerði ekki heldur skýra kröfu til skuldajafnaðar. Kemur þessi krafa því ekki til skoðunar hér fyrir dómi.

Auk umræddra eftirstöðva gerir stefndi kröfu um greiðslu á 79.248,60 dönskum krónum í vexti af viðskiptaskuld áfrýjanda fyrir tímabilið 27. desember 1985 til 1. mars 1987, fram til þess, að skuldin var lögð til innheimtu fyrir dómstólum. Kveður stefndi þetta vera vanskilavexti, er hann hafi reiknað eftir venju hjá fyrirtækinu og reglum í heimalandi sínu. Samkvæmt reikningsgögnum stefnda er fjárhæð þessara vaxta samtals 79.254,50 danskar krónur (en ekki 79.257,50 krónur, eins og staðhæft er í kröfubréfi hans og hinum áfrýjaða dómi), og er dómkrafa hans lítið eitt lægri en henni nemur vegna afmörkunar á stefnufjárhæð í málinu. Að auki gefa reikningsgögnin til kynna, að vextirnir nái lengra aftur en til 27. desember 1985, þar sem fyrsta vaxtafærsla var gerð í ágúst 1985 og hin næsta í desember s.á., væntanlega fyrir tímabilið september-desember 1985. Áfrýjandi hafnar allri skyldu til greiðslu vaxtanna og mótmælir því, að sér hafi verið gert kunnugt um vaxtafærslur á viðskiptareikningi sínum hjá stefnda, fyrr en til innheimtuaðgerða kom á árinu 1986.

Gegn mótmælum stefnda er ósannað, að áfrýjanda hafi verið gefið bindandi fyrirheit um einkasölu fyrir stefnda í sambandi við

fyrirgreinda vörupöntun. Þá er ósannað, eins og greinir í héraðsdómi, að stefndi hafi átt hlut að því að setja vörurnar í tollvörugeymslu, enda þótt honum hafi verið tilkynnt þar um. Sú ráðstöfun og umfang pöntunarinnar gáfu að visu til kynna, að áfrýjandi ætlaði sér lengri tíma til greiðslu á vörunum en þá 30 daga, er tilgreindir voru sem gjaldfrestur á vörureikningi stefnda. Á hinn bóginn hefur áfrýjandi ekki sannað, að stefndi hafi í raun samþykkt lengri greiðslufrest eða fallið frá vöxtum af kaupverðinu.

Að þessu athuguðu ber að fallast á það með stefnda, að hann eigi rétt á vöxtum af viðskiptaskuld áfrýjanda. Er eðlilegt eftir atvikum að miða upphafstíma vaxtanna við 27. desember 1985, eins og stefndi hefur krafist. Á hinn bóginn nær aðalkrafa hans í raun lengra aftur, sem fyrr segir. Jafnframt er ekki nægilega ljóst, hvaða vaxtafæti er beitt og hvernig endanlegum útreikningi kröfunnar er háttað að öðru leyti. Með tilliti til þess ber að hafna þeim vöxtum, sem aðalkrafa stefnda tekur til, og ákveða í þeirra stað vexti fyrir tímabilið 27. desember 1985 til 1. mars 1987 með hliðsjón af ákvörðunum Seðlabanka Íslands um dráttarvexti af skuld í dönskum krónum, sem um ræðir í varakröfu hans. Samkvæmt útreikningi stefnda nema þeir vextir samtals 51.100,23 dönskum krónum, og kveðst áfrýjandi ekki mótmæla þeirri tölu.

Í samræmi við þetta verður áfrýjandi dæmdur til að greiða stefnda samtals 93.231,69 danskar krónur (42.131,46 + 51.100,23) ásamt vöxtum á sama grundvelli og á er kveðið í hinum áfrýjaða dómi.

Rétt er, að áfrýjandi greiði stefnda 180.000 krónur í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Við meðferð máls þessa í héraði er það að athuga, að málið var fyrst dómtekið 25. maí 1988 að loknum aðalflutningi og síðan tekið upp og endurflutt 13. desember s.á. og aftur tekið upp 18. maí 1989 og endurflutt og dómtekið 22. s.m., án þess að ný gögn kæmu fram nema við síðari endurupptökuna. Hefur þessi dráttur á dómsuppsögu ekki verið réttlættur, og er þessi málsmeðferð í andstöðu við 120. gr. laga nr. 85/1936 um meðferð einkamála í héraði.

D ó m s o r ð:

Áfrýjandi, Ómar Haffjörð Harðarson, greiði stefnda, Sukkervarefabrikken Perelly A/S, Danmörku, 93.231,69

danskár krónur með ársvöxtum af 42.131,46 dönskum krónum sem nemur 9,3% frá 1. mars 1987 til 11. s.m., 9,5% frá þeim degi til 21. s.m. og 9,7% frá þeim degi til 14. apríl s.á., en síðan dráttarvöxtum samkvæmt 11. gr. vaxtalaga nr. 25/1987 frá þeim degi til greiðsludags, þó aldrei hærri ársvöxtum en 9,7%.

Áfrýjandi greiði stefnda 180.000 krónur í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Dómi þessum ber að fullnægja að viðlagðri aðför að lögum.

Dómur bæjarþings Hafnarfjarðar 29. maí 1989.

I.

Mál þetta, sem dómtekið var 22. maí sl., hefur Sukkervarefabrikken Perelly A/S, 9530 Stövring, Danmörku, höfðað fyrir dóminum með stefnu, birtri 20. maí 1987, á hendur Ómari Haffjörð Harðarsyni, nnr. 6895-3766, Brúarflöt 3, Garðabæ, persónulega og f.h. óskráðs einkafirma hans, Kauphóls, Reykjavíkurvegi 60, Hafnarfirði, til greiðslu skuldar, að fjárhæð dkr. 121.380,66, með 9,3% ársvöxtum frá 1.3.1987 til 11.3.1987, með 9,5% ársvöxtum frá þeim degi til 21.3.1987, með 9,6% ársvöxtum frá þeim degi til 11.4.1987 og með 9,7% ársvöxtum frá þeim degi til greiðsludags auk málskostnaðar skv. gjaldskrá LMFÍ.

Af hálfu stefnda er krafist sýknu af öllum kröfum stefnanda og að stefnda verði tildæmdur málskostnaður samkvæmt gjaldskrá LMFÍ.

Sáttatilaunir dómara reyndust árangurslausar.

Málið var áður flutt 13/12 1988.

II.

Í stefnu lýsir stefnandi málavöxtum svo, að málsaðilar hafi átt í löngu viðskiptasambandi, þar sem stefnandi hafi selt stefnda ýmsar efnagerðar- og sykurvörur. Skuldin sé upphaflega til komin vegna kaupa stefnda á slíkum vörum, sbr. reikning nr. 3854, dags. 26.6.1985, samtals að fjárhæð dkr. 331.845,60.

Stefndi hafi innt af hendi nokkrar greiðslur, og hafi eftirstöðvarnar verið dkr. 121.380,66 1. mars 1987.

Eftir þingfestingu málsins fór fram talsverð gagnaöflun í máli þessu. Með bréfi hinna dönsku lögmannna stefnanda, Advokaterne i Vingaardshus, dags. 6. apríl 1988, sem lagt var fram 22. apríl s.á., eru heildarviðskipti aðila rakin og þess getið, að misskilnings hafi gætt í því uppgjöri, sem lögmanni stefnanda var sent í öndverðu, þar sem sagður höfuðstóll þar hafi

haft innifalda reiknaða vexti. Í samræmi við þessar upplýsingar lýsti lögmaður stefnanda því í munnlegum málflutningi, að málavaxtalýsing í stefnu væri ónákvæm að því leyti, að þar væri byggt á einum reikningi, nr. 3854. Málsókn byggðist hins vegar á heildarviðskiptum aðila. Heildarviðskipti aðila hafi numið dkr. 498.288,40. Á tímabilinu 6.6. 1985 til 30.6. 1985 hafi stefndi greitt dkr. 321.808,22 af ofangreindri fjárhæð, en á tímabilinu 1.7.1986 til 31.12. 1986 dkr. 134.348,72, alls dkr. 456.156,94. Stefndi skuldi því eftirstöðvar kaupverðs, sem nemi dkr. 42.131,46. Þá skuldi hann og uppfærða vexti, sem hér segir:

Fyrir tímabilið	27.12.'85 til 30.6.'86	dkr. 54.315,68
— —	1.7.'86 til 31.12.'86	dkr. 24.941,82
	Alls dkr.	79.257,50

Stefndi skuldi því alls dkr. 121.385,90, sem sé rúmum dkr. 5,00 hærra en krafist sé í málinu.

Af hálfu stefnda er málavöxtum svo lýst, að aðilar hafi átt viðskipti vegna sælgætiskaupa um árabíl, og hafi Kauphóll verið umboðsmaður stefnanda hér á landi. Samskipti aðila hafi gengið með ágætum, allt þar til stefndi hafi gert samning um kaup á stórri sælgætispöntun fyrir dkr. 331.345,60. Stefndi hafi gert samninginn um þessa pöntun með þeim áskilnaði, að hann fengi einkaumboð á vörum stefnanda á Íslandi. Samningurinn hafi verið einstaklega stór á mælikvarða stefnda, og hafi m.a. verið með í kaupunum vörur, sem óvíst væri, að seldust á Íslandi, en stefndi hafi þó tekið það á sig gegn því að fá einkaumboðsréttinn. Samningurinn hafi verið gerður, en þegar stefndi, Ómar, hafi verið kominn heim til Íslands, hafi hann haft samband við hr. Fjeltsten, eiganda Perelly-fyrirtækisins, og hafi þá legið fyrir, að hann var ekki reiðubúinn að veita stefnda einkaumboð að svo stöddu. Stefndi hafi þá gert stefnanda ljóst, að hann sendi vörurnar til Íslands á eigin ábyrgð, vörurnar færu í tollvöruheymslu, og stefndi myndi reyna að selja þær eftir getu. Þá hafi stefnandi heitið því að selja framleiðsluvörur sínar ekki öðrum innflytjendum á Íslandi, þótt stefndi fengi ekki einkaumboðsréttinn. Fljótlega eftir kaupin hafi stefndi orðið þess var, að aðrir buðu vörur frá stefnanda, og hafi það að sjálfsögðu gert stefnda erfitt fyrir við að selja þá stóru vörupöntun, sem hann hafi tekið að sér að selja fyrir stefnanda. Um hafi verið að ræða 32 URO-pallettur, en meðalsala á slíkri vöru sé um 5 pallettur á mánuði.

Stefndi hafi gert stefnanda ljóst, að stefnandi væri eigandi vörunnar, þar til hún væri seld, og sé vísað í því sambandi til reglna tollvöruheymslunnar í Hafnarfirði á dskj. nr. 5. Stefndi hafi svo greitt fyrir vöruna, eftir því sem hann leysti hana úr tollvöruheymslunni, og hafi þessi stóra pöntun alls

verið greidd með 36 greiðslum, og hafi lokagreiðslan verið greidd 5.12. 1986, sbr. dskj. 17, 18 og 19.

Að ósk stefnda var málið endurupptekið 10. maí sl., og var þá lagt fram af hálfu stefnda ljósrit af bréfi stefnanda til stefnda, dagsett 21. júní 1985, þar sem stefnandi lýsir því, að hann hafi ekki vitað, að tiltekin vörusending hafi verið í „Bonded Warehouse“, og þess vegna hafi hann ekki áttað sig á innborgunum frá stefnda. Nú hafi það verið upplýst af hálfu stefnda, og væri þessi málsmeðferð samþykkt af hálfu stefnanda. Hér var ekki um að ræða þá stóru vörusendingu, sem mál þetta snýst einkum um. Við framlagningu skjals þessa var því af hálfu stefnanda mótmælt sem of seint fram komnu og því mótmælt, að á því yrði byggt í málinu.

Í munnlegum málflutningi var á því byggt af hálfu stefnanda, að stefndi skuldaði stefnanda höfuðstól, að fjárhæð dkr. 42.131,46, auk áfallinna dráttarvaxta vegna viðskiptanna skv. dönskum reglum, að fjárhæð dkr. 79.257,50. Heildarviðskipti aðila hafi numið dkr. 498.288,40, og þar af hafi stefndi greitt dkr. 456.156,94. Skuld stefnda við stefnanda nemi því dkr. 121.785,90, en hins vegar sé stefndi krafinn um dkr. 121.380,60. Verði ekki fallist á, að vextir, eins og í stefnu sé krafist, séu reiknaðir af stefnufjárhæð, þá sé rétt að reikna þá af dkr. 42.151,46 eða höfuðstól.

Þá hafi samningur aldrei komist á milli aðila um einkaumboð til handa stefnda, og sé því sala stefnanda á vörum til annarra aðila hér á landi ekki sammingsbrot gagnvart stefnda.

Þá sé ekki um að ræða umboðssölu, þar sem ekkert samkomulag hafi verið milli stefnanda og tollvörugeymslu og ekkert hafi komið fram í málinu, að stefnandi hafi talist eigandi vörunnar, meðan hún var í tollvörugeymslu.

Þá sé réttur stefnda til umboðslauna ósannaður. Þá hafi tollyfirvöld verið blekkt, er stefndi náði út vörum undir því yfirskini, að hann væri búinn að greiða stefnanda tiltekið magn vara, sem voru í tollvörugeymslu, en hafði í raun lagt andvirði þeirra inn á eigin bankabók í Útvegsbanka Íslands.

Af hálfu stefnda er því haldið fram, að skuld stefnda sé að fullu greidd. Þá eigi kröfur stefnanda um vexti ekki grundvöll í samningum aðila. Stefnandi beri fulla ábyrgð á því, hversu langan tíma tók að selja vörunnar, með því að selja öðrum sams konar vörur og stefndi var að selja á sama tíma, auk þess sem ill- og óseljanlegar vörur voru innan um, og stefndi vakti athygli stefnanda á því og á hans ábyrgð að geyma þær vörur hér á landi, þar sem ekki væri markaður fyrir þær. Stefndi hafi greitt kaupverð varanna með svokölluðum bréflegum yfirfærslum, en hluti andvirðis varanna, dkr. 42.373, hafi verið lagður á bók í Útvegsbanka Íslands, þar sem stefndi eigi 42.937,15 kr. í „kommission“ eða vöruafslætti hjá stefnanda, og muni stefndi höfða gagnsókn til viðurkenningar á þeirri kröfu.

Af hálfu stefnda var ekki höfðað gagnsakarmál vegna þessarar fjárhæðar.

Í munnlegum málflutningi var því haldið fram af hálfu stefnda, að einungis væri hægt að byggja kröfugerð í málinu á faktúru nr. 3854 eins og í stefnu, en ekki heildarviðskiptum aðila, sem gjörbreyti kröfugerð frá stefnu. Þá sé verið að krefjast vaxtavaxta. Eins og málið liggi fyrir, sé ekki grundvöllur fyrir viðurkenningu á höfuðstól kröfunnar, sem þýði, að stefnufjárhæðin, 121.380,66 kr., sé því sjálfkrafa niður fallin að öðru leyti en kr. 23.000, sem séu vextir. Þá séu vextir skv. dskj. nr. 3 of háir, vanreifaðir og órökstuddir.

Stefndi gaf skýrslu við aðalflutning málsins.

Niðurstaða dómsins.

Upplýst er í máli þessu, að stefndi hefur greitt stefnanda andvirði allra þeirra vara, sem hann hefur keypt af stefnanda, sem nam dkr. 498.288,40, að undanskildum 42.131,46 kr., sem svarar nokkurn veginn til þess, sem stefndi lagði inn á bók í Útvegsbanka Íslands, Hafnarfirði, vegna umboðslauna, er hann taldi sig eiga rétt á. Vexti, sem stefnandi krefur stefnda um, að fjárhæð dkr. 79.257,50, hefur stefndi hins vegar ekki greitt stefnanda.

Af hálfu stefnda er því haldið fram, að vörur þær, sem geymdar voru í tollvörugemyслу í Hafnarfirði, hafi verið eign stefnanda og að stefndi hafi mátt greiða þær eftir því, sem þær seldust, og að stefnandi hafi samþykkt að hafa þennan hátt á. Þessu er með öllu mótmælt af hálfu stefnanda. Fram kemur í skjölum málsins, þ.e. bréfum stefnda til stefnanda, að stefndi hefur haldið því fram gagnvart stefnanda, að svo ætti að vera, en á hinn bóginn hefur ekki af hálfu stefnda verið sýnt fram á það, að stefnandi hafi fallist á þessi sjónarmið stefnda. Þvert á móti kemur fram í málsskjölum, að þessu hefur margsinns verið mótmælt af hálfu stefnanda.

Dómurinn telur það hafa verið einhliða ákvörðun stefnda og á hans ábyrgð að geyma vörurnar í tollvörugemyслу og leysa þær út eftir hendinni án þess að greiða stefnanda andvirði hverrar sendingar í einu lagi eftir komu vörunnar, eins og tíðkast hafði í viðskiptum aðilanna.

Eins og áður er getið, mótmælti lögmaður stefnda því í munnlegum málflutningi, að kröfugerð stefnanda yrði byggð á heildarviðskiptum aðila, sbr. dskj. nr. 3854, eins og gert hafi verið í stefnu. Ljóst mátti vera við framlagningu dskj. 33 22. apríl 1988, að af hálfu stefnanda yrði í málflutningi byggt á heildarviðskiptum aðila, sbr. dskj. 33. Af hálfu stefnda voru hvorki gerðar athugasemdir við þá breytingu í þinghaldinu 22. apríl 1988 né í þinghaldi 29. apríl s.á., þar sem aðalflutningur var ákveðinn. Í ljósi þess, að fram til þess tíma hafði farið fram allýtarleg gagnaöflun til að varpa skýr-

ara ljósi á viðskipti aðila og að þessi breyting á grundvelli stefnukrafna leiddi ekki til hækkana þeirra og að þessari breytingu var fyrst mótmælt af hálfu stefnda í málflutningi, telur dómurinn breytinguna ekki brjóta í bága við ákvæði laga nr. 85 1936, heldur horfa til einföldunar málsins.

Af hálfu stefnda hefur rétti stefnanda til að vaxtareikna viðskiptaskuld stefnda á hverjum tíma ekki verið hrundið.

Samkvæmt framanskráðu er niðurstaða dómsins sú, að stefndi verður dæmdur til að greiða stefnanda dkr. 121.380,66 með vöxtum, eins og í dómsorði greinir, af dkr. 42.131,46 til greiðsludags.

Málskostnaður, er stefndi greiði stefnanda, þykir hæfilega ákveðinn 100.000 kr., þ.m.t. söluskattur af málflutningsþóknun.

Finnbogi H. Alexandersson héraðsdómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefndi, Ómar Haffjörð Harðarson, greiði stefnanda, Sukkervarefabrikken Perelly A/S, dkr. 121.380,66 með 9,3% ársvöxtum af dkr. 42.131,46 frá 1.3.1987 til 11.3.1987, með 9,5% ársvöxtum frá þeim degi til 21.3.1987, með 9,6% ársvöxtum frá þeim degi til 11.4.1987, með 9,7% ársvöxtum frá þeim degi til 14.4.1987, en með dráttarvöxtum samkvæmt 11. gr. laga nr. 25/1987 frá þeim degi til greiðsludags, þó aldrei hærri ársvöxtum en 9,7%. Stefndi greiði stefnanda 100.000 kr. í málskostnað, þ.m.t. söluskatt af málflutningsþóknun.

Dómi þessum ber að fullnægja með aðför að lögum innan 15 daga frá lögbirtingu hans.